

вірші Лесі Українки, 1994), Кантата «Обеліски і колоски» (1985), «Соната для фортепіано» (1997), «Молодість моя» (вибрані пісні та романси) (2000).

Композитор займався громадською діяльністю, був одним із найактивніших учасників музичного життя на Волині. Упродовж сорока років працював позаштатним методистом Волинського центру народної творчості. Брав участь у проведенні семінарів народної творчості в районах області. Був головою журі обласних конкурсів: народно-інструментальної музики «Калинова сопілка», кобзарського мистецтва. Член журі конкурсів духової музики, двох регіональних та III Міжнародного конкурсу вокально-хорових колективів імені Лесі Українки, у 90-х рр. – голова журі обласної комісії з атестації народних аматорських колективів. У 1975–1998 рр. композитор очолював обласне об'єднання самодіяльних композиторів Волині. В. Герасимчук був членом президії Правління обласного відділення музичного товариства України, ухвалив до складу комітету з присудження обласних премій у галузі літератури, культури й мистецтва. 1989 р. обраний членом Правління Спілки композиторів України. Заслужений діяч мистецтв України (1991), лауреат обласної мистецької премії імені І. Стравінського (1995). Нагороджений багатьма грамотами, Ленінською ювілейною медаллю (1970), медаллю «Ветеран праці» (1988), значком «Відмінник народної освіти УРСР» (1983). Помер композитор 2 грудня 2004 р. в м. Луцьку.

Висновок. Отже, відродження суверенної України, розбудова її державності – одна із найважливіших умов формування національної свідомості, виховання в молоді поваги до історії рідного краю, видатних постатей освіти, на прикладі діяльності, громадсько-педагогічних діячів Г. Остапенка й В. Герасимчука.

Джерела та література

1. Балик Н. Музика його душі / Н. Балик // Волинь. – 1995. – 31 серп.
2. Герасимчук В. Горить моє серце : хори та солоспіви на слова Лесі Українки / В. Герасимчук. – Луцьк : Надстир'я, 1994. – 88 с.
3. Гуменюк Н. «Композиторська праця не може бути хобі» : В. Герасимчук / Н. Гуменюк // Віче. – 1997. – 22 трав.
4. Жарчинська О. Музична кар'єра розпочиналася з «унікального смичкового інструмента» / О. Жарчинська // Луцький замок. – 1997. – 4 верес.
5. Карабін Н. Композитори Волині : за матеріалами із фондів Волинського краєзнавчого музею / Н. Карабін // Волинський музей: історія і сучасність : наук. зб. – Вип. 4. – Луцьк : 2009. [б. в.] – С. 89–91.
6. Кравець А. Волинськими стежками людських долі / А. Кравець, В. Гуляницький. – Луцьк : Луцький пед. коледж, 2015. – 128 с.
7. Луцькому педагогічному коледжу – 70 // Документально-історичне видання (керівник проекту П. Бойчук). – Луцьк : ВАТ «Волин. обл. друк.» 2009. – С. 7–20.
8. Матвійчук Л. Пісні волинського композитора / Л. Матвійчук // Радян. Волинь. – 1990. – 29 трав.
9. Омельчук В. Започаткування національно-орієнтованої освітньої традиції Волині / В. Омельчук // Наука і сучасність : зб. наук. пр. Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – К. : [б. в.] 1999. – Вип. 2. Ч. 4. (пед. науки) – С. 84–92.
10. Омельчук В. Сподвижники культурно-освітніх ініціатив на Волині / В. Омельчук // Нова пед. думка. – 2000. – № 2. – С. 111–115.
11. Філатенко А. Ніжність і мужність : з творчого вечора композитора Віктора Герасимчука / А. Філатенко // Радян. Волинь. – 1987. – 19 трав.
12. Матеріали з фондів Волинського краєзнавчого музею. Роботи Г. Н. Остапенка. Інв. № Ж- 578, 582, 606, 583, 632, 239, 244, 536, 539, 623. Г-359 749 395 394 ЛУ-35. Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині.

УДК 93/99(093.2):528.425

Валентина Петрович

Громадсько-політичне, релігійне та культурне життя поляків у місті Володимирі XVI–XVIII ст.

На основі писемних джерел у статті простежено історію проживання поляків у місті Володимирі (XIV–XVIII ст.) Схарактеризовано політичну ситуацію, що склалася на Волині, пов'язану із широкою хвилею польсько-католицької експансії. Доведено, що вона значною мірою впливала на становлення культурно-

освітнього рівня населення міста Володимира й дала поштовх початку будівництва в місті католицьких костелів та монастирів.

Ключові слова: єпархія, костел, монастир, шляхта, магнати, духовенство, єпископ, колегіум, отці-єзуїти, отці-василіани.

Петрович Валентина. Общественно-политическая, религиозная, культурная жизнь поляков в городе Владимире (XIV–XVIII вв.). На основе письменных источников в статье освещена история проживания поляков в городе Владимире (XIV–XVIII ст.). Охарактеризована политическая ситуация, которая сложилась на Волини, связанная с широкой волной польско-католической экспансии. Установлено, что она в значительной мере влияла на становление культурно-образовательного уровня населения города Владимира и дала толчок началу строительства в городе католических костелов и монастырей.

Ключевые слова: епархия, костел, монастырь, шляхта, магнаты, духовенство, епископ, коллегиум, отцы-иезуиты, отцы-василианы.

Petrovych Valentyna. Public and Political, Religious and Cultural Life of the Poles in Volodymyr City in XVI–XVIII Centuries. On the basis of the written materials the author traces the history of inhabitation of the Poles in Volodymyr in the 14th–18th centuries. The article also contains the data about political situation in Volyn at that time which was influenced by the broad wave of the polish and catholic expansion. It is established that the last had greatly influenced the formation of the cultural and educational level of the population of Volodymyr and was a powerful spur to the beginning of the building in the city of the catholic kostels and monasteries.

Key words: bishopric, Polish Roman Catholic church, monastery, Polish gentry, magnates, ministry, bishop, collegiums, fathers-Jesuits, fathers-vasylians.

Постановка наукової проблеми та її значення. Політична ситуація, що склалася на Волині наприкінці XVI ст., після переходу частини українських земель під владу Речі Посполитої, активізувала процес заселення цієї території представниками польської етнічної групи. У контексті вивчення минулого міста Володимира з'ясуємо історію перебування в ньому поляків. Активно заселяють вони місто з кінця XV ст., а далі в XVI–XVIII. З побудовою католицьких костелів і монастирів їх стає ще більше.

Уряд Речі Посполитої, католицька церква проводили політику колонізації й окатоличення українського населення. Польському впливові піддавалася й освіта у Володимирі, що значною мірою позначилося й на формуванні культурно-освітнього рівня населення.

Проблема розвитку українсько-польських стосунків хвилювала не одне покоління істориків. Окремі аспекти суспільно-політичного життя поляків міста Володимира досліджували М. Бойко, В. Осадчий, М. Теодорович, О. Цинкаловський, Н. Яковенко, розглядали їх у роботах у контексті висвітлення історії Волині та католицької церкви [2; 10; 11; 14; 17]. Однак узагальненої праці, яка б характеризувала громадсько-політичне, релігійне, культурне життя польської меншини Володимира XVI–XVIII ст., немає.

Це визначає і **актуальність обраної теми**, і доцільність представлення її у вигляді окремого наукового дослідження. Важливе також уведення в науковий обіг *нового фактичного матеріалу*, зокрема *низки неопублікованих архівних документів*, на основі яких з'являється новий погляд на *стосунки між поляками й українцями, висвітлено міжконфесійні проблеми в контексті боротьби православ'я проти католицизму й унії*, досліджено процес розвитку шкільної освіти в місті Володимирі в означений час.

Мета дослідження – вивчити історію польської національної меншини міста Володимира в XVI–XVIII ст. на основі введення в науковий обіг значної кількості раніше маловідомих джерел.

Відповідно, розв'язання основного **завдання дослідження** полягає у висвітленні історії перебування поляків у місті Володимирі. З'ясування їх значення та впливу на формування культурно-освітнього рівня населення міста в XVI–XVIII ст., який значною мірою залежав від його конфесійної належності й тогочасної соціально-політичної ситуації в місті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Після смерті князя Юрія II Тройденевича (1340) польський король Казимир Великий, маючи певні династичні претензії щодо волинсько-галицьких земель, 1364 р. захоплює Галичину та Волинь. Цим же періодом датується й тимчасове утвердження тут римо-католицької єпархії.

Король Казимир Великий засновує у Володимирі єпископську кафедру, а наприкінці XV ст. у Володимирі з'являються храми римо-католицького віросповідання. Сприяло цьому те, що вже в той час у Володимирі проживала певна частина чи багато було тоді міщан-католиків. Їх число збільшилося наприкінці XVI ст., після Люблінської унії 1569 р. і створення Речі Посполитої, до складу якої ввійшла й Волинь із Володимиром. Відповідно, у місто прибула значна частина переселенців із Польщі.

З уваги на те, що й керівні позиції в Литовській державі належали католицьким феодалам і католицизм був головною ідеологічною опорою їхнього панування, держава всіляко сприяла католикам переважно польського походження. Першим відомим римо-католицьким єпископом у Володимирі був монах-домініканець, за національністю німець, Петро, рукоположений у Зальцбурзі 1356 р. Отож Володимир, що по-латинськи називався Лодомир, був першою католицькою єпископською столицею Волині.

Варто зазначити, що серед перших римо-католицьких єпископів на Волині були не лише прислані із Заходу духовні особи, а й священники місцевого походження. Наприклад, єпископ Яків Стропа був русином, уродженцем Володимира. Мало того, аж до часів Люблінської унії (1569) єпископські посади в українських дієцезіях, що перебували в складі Великого князівства Литовського, не могли займати піддані Польської Корони [10, с. 25].

За шостого володимирського єпископа Андрія Сплавського, 1425 р., у час правління князя Вітовта, єпископія, на основі рішення Папи Римського Мартина V, була перенесена до нового центру Волині – Луцька [10, с. 21–22]. Торкуючися проблем релігійної ситуації, пов'язаних із будівництвом культових споруд інших віросповідань у Володимирі, варто пам'ятати, що тодішня католицька контрреформація, загартована в боротьбі з протестантськими течіями, приготована до викликів свого часу на Вселенському Тридентському соборі 1545–1563 рр. втягувала в орбіту свого впливу й українську знать. Передова українська еліта не могла й не хотіла задовольнитися периферією поствізантійської культури, прагнучи нової барокової культури. Маючи вибирати між власною «темнотою» і освітою європейського католицького зразка, православні українці віддавали перевагу останній. Так, щиро відданий православ'ю український шляхтич, володимирський городничий Василь Загоровський у своєму Заповіті 1577 р. доручає після закінчення місцевої початкової школи віддати синів до Вільна, до єзуїтів, бо там хвалять добру науку. До речі, й сама дружина Василя Загоровського, уроджена княжна Маруша Збаразька була католичкою [7, с. 73–74; 11, с. 165].

Унаслідок непростих релігійно-культурних стосунків у XVII ст. значна частина великої української шляхти прийняли католицизм. У книзі «Тренос або плач Східної Церкви», виданої 1610 р., відомий православний, а потім уніатський церковний діяч Мелетій Смотрицький із жалем констатував перехід у католицизм знаменитих князівських руських родів Острозьких, Чарторийських, Ружинських, Пузин або ж славних родовитих вельмож Гулевичів, Загоровських, Калиновських, Потіїв та низки інших, які становили цвіт українського народу [10, с. 31]. Які ж причини спонукали їх так учинити? Важко уявити, що в тогочасній Речі Посполитій були якісь силові чинники, що могли б вплинути на рішення українських магнатів, наприклад Острозьких, маєтки яких перевищували володіння окремих європейських монархів. Безперечно, причини тут були інші й далеко не однозначні.

Криза, яка наступила в українському православ'ї в XVI ст., змусила церкву шукати вихід із ситуації. Відновлений після Тридентського собору 1545–1563 рр. католицизм, що став панівною релігією в польсько-литовській державі, представлявся досить привабливим і для української шляхти, і для православного духовенства, які прагнули відновити єдину церкву. Католицькі інтелектуали в особі членів ордену єзуїтів запропонували конкретний спосіб подолання кризи – укладання унії між двома найбільшими християнськими конфесіями. У цьому аспекті в першій половині XVII ст. багато робили і з боку православної церкви в особі митрополита Петра Могили, і католицької – в особі Вельяміна Рутського. Однак релігійний діалог не завжди вдавався. Траплялися конфлікти, навіть криваві. Жертвою одного з них став 1623 р. уніатський єпископ, уродженець міста Володимира Йосафат Кунцевич [10, с. 37].

За кошти польських магнатів-колоністів і спольщеної, покатоличеної волинської шляхти в місті Володимирі будуються католицькі костели й монастирі. Першим історично засвідченим був домініканський костел Святої Трійці та монастир при ньому, який заснував 1497 р. великий князь Литовський і король польський Олександр Ягеллон. Це була масивна мурована будова [2, с. 218].

Монастир був одним із найбагатших у місті. Згідно з привілеєм від 1538 р., який надав йому король Олександр у Кракові й підтвердив король Сигізмунд у Любліні, та наступним підтвердженням Сигізмунда Августа 1561 р. монастир володів значними землями [1, с. 110–116]. Судячи з люстрації Володимирського староства від 15 жовтня 1628 р., зокрема йому належала велика ділянка з городом, садом і ставом, що межувала з монастирем Спаса та володіннями Успенського собору, водяний млин на р. Лузі, кілька дворів із підлеглими селянами. Крім того, монастир мав право тримати шинок, варити й продавати пиво, горілку та вино [20, с. 148–152].

Насьогодні костел не зберігся, тому відтворити його вигляд можна з документів кінця XVIII ст. Вивчаючи в ретроспективному плані візитатійний опис костелів і монастирів Волинської губернії за

1802–1804 рр., що зберігається в Державному архіві Житомирської області, удалося з'ясувати, що домініканський монастир споруджували двома етапами. На першому, 1497 р. були побудовані костел і збережені до сьогодні два короткі корпуси монастиря – східний та західний. Другий етап розбудови монастиря припадає вже на XVIII ст., 1750–1770 рр. [6].

З архівних документів дізнаємося, що фасад костелу був звернений до центру міста. Він мурований, видовженої форми з бічними каплицями, з подвійними дубовими, окутими залізом дверима. За ним мурована дзвіниця з п'ятьма дзвонами. Костел був з'єднаний зі східним корпусом монастиря, і в ньому було 22 вікна [6].

1750 р. костел поновили на кошти чернігівського каштеляна Юзефа Чишковського. Однак 1779 р. він дуже постраждав від пожежі, причому вогнем були пошкоджені і зовнішні частини, і дерев'яне обладнання інтер'єру. Так храм простояв у вигляді руїни аж до 1806 р., коли знову був реставрований і пошкодження були усунуті. Зокрема, гонтом був накритий дах. Заново відремонтований костел функціонував до 1833 р., коли вдруге від великої пожежі, що знищила понад 400 будівель у всьому місті, він так був пошкоджений, що 1845 р. його закрили, його більше не відновлювали і служба в ньому припинилась. 1850 р. монастир був зліквідований, а костел переобладнано на урядові канцелярії [21].

Побудова Троїцького костелу й монастиря домініканців була пов'язана із широкою хвилею католицької експансії, що розпочалася, як уже зазначали, ще в другій половині XIV ст. і тривала в наступних століттях.

1554 р., на кошти княгині Ганни Збараської був збудований інший костел – Іоакима і Анни, т. зв. костел фарний. У XVII ст. доброчинцями костелу були представники польсько-шляхетського роду Підгородецьких [18, с. 169]. Він розміщувався в центральній частині міста і юридично належав римокатолицькій парафії. Дослідник Волині Я. Гофман стверджує, що дерев'яний костел перебудовано 1736 р. [19, с. 25–26]. Пізніше, у середині XVIII ст., а саме 1752 р., на місці дерев'яного було збудовано новий мурований костел Іоакима і Анни, ймовірно, крім назви, він не мав нічого спільного зі згаданим вище.

Костел мав типову для католицьких храмів структуру, тобто був орієнтований по лінії північ–південь. Внутрішню забудову костельного подвір'я можна встановити за планом міста 1798 р., на якому зображені найстаріші будівлі – плебанія та будинок ксьондза, що датуються 1752 р. Будинок настоятеля костелу й господарські будівлі, ймовірно, розміщувалися зі східного боку, а сад – у південно-західній частині двору. На схід від головного входу до костелу стояла двоярусна мурована дзвіниця з трьома дзвонами. Парадний двір костелу Іоакима і Анни з брамою розміщувався з півдня.

Після пожежі 1794 р. дерев'яні будівлі згоріли, залишилися тільки муровані. Костел був відремонтований, але знову згорів 1800 р. Відтак його відбудували, дах побили гонтом, і у цьому стані він простояв до 1833 р., коли постраждав від пожежі разом із плебанією та іншими будівлями [4].

Про подальшу його перебудову довідуємось із візитаційного опису 1888 р. 1836-го дах знову був побитий гонтом, уставлено вікна. Таким костел простояв до 1853 р., коли були відновлені костельні вікна, а дах покритий залізом і пофарбований у червоний колір. У міжвоєнний період костел функціонував за своїм призначенням [5].

1755 р. за сприяння старости Слонимського Ігнатія Садовського був побудований іезуїтський костел і монастир. Після скасування 1774 р. ордену іезуїтів, його було віддано василіанам. Й іезуїти, і отці-василіяни утримували тут світську школу, що мало широкий розголос на той час на всю Волинь.

З 1752 до 1832 р. у Володимирі функціонував монастир і каплиця капуцинів. Місцевість між ним і домініканським монастирем звалася «капуцинські мури» [15, с. 197]. У пізніші часи будівлі монастиря були знищені, і сьогодні їх немає.

Серйозному польському впливові піддавалася й освіта у Володимирі. Школа, заснована 1586 р. на території єпископського подвір'я при Успенському соборі, яка функціонувала при володимирській кафедрі за сприяння міського старости князя Костянтина Острозького, що був відомим опікуном українського шкільництва, діставала часткове фінансування. Нового, більшого розвитку володимирська школа набула за уніатських єпископів. Так, Іпатій Потій, будучи ще православним владикою, 1595 р. випросив у польського короля привілей, за яким усі прибутки від маєтків Спаського монастиря у Володимирі мали поступати на утримання школи [9, с. 210]. У школі, згідно з королівським привілеєм, дозволялося навчати всіх наук «языком грецким, латинским, словенским (тобто церковнослов'янським), польским и руским» [17, с. 170–174]. Ставши уніатом, він 1609 р. записав на її утримання ще 2500 злотих [12, с. 389].

Наступник владики Потія – єпископ Іоаким Мороховський – багато зробив для нормального функціонування школи, перетворивши її на заклад близький до римо-католицьких, єзуїтських. 1631 р. єпископ Іоаким Мороховський виділив на утримання школи значну на той час суму – 600 злотих [8, с. 628]. Після ліквідації в XVIII ст. єзуїтського ордену вона перейшла під управу василіан.

Найвищого розвитку володимирська школа досягла наприкінці XVII – XVIII ст. У той час уніатський єпископ Венедикт Корсак-Глинський (1666–1677), поселивши у Володимирі монахів-василіан, передав її в їх розпорядження, а потім подарував їй 8400 злотих. Його наступник – Лев Зеленський (1678–1708) – додав до цієї суми ще 10 тис. злотих [3, с. 228]. У нових умовах школа була перетворена в колегіум, за статусом – середній навчальний заклад, очолюваний ректором, якому підлягало кілька професорів, котрі були монахами чину св. Василя. Візитаційний опис 1819 р. засвідчує спорудження василіанами на східному боці монастирської ділянки двоповерхового корпусу та флігелю школи. Останній мав троє дверей і двадцять вікон [13].

Володимирський колегіум був одним із найбільших в Україні. У різні роки він нараховував близько 300–400 і, навіть, 600 учнів. Переважно більшість вихованців становили сини шляхти й уніатського духовенства, яких виховували в католицькому дусі. Оскільки освіта у Володимирі піддавалася серйозному польському впливові, то й викладання у школі вели лише польською мовою. Уся навчально-виховна робота була спрямована на виховання католиків. Однак студенти колегіуму не вирізнялися вишуканими манерами й вихованістю. Вони були справжньою загрозою для мирних жителів, які постійно потерпали від них.

Безперечно, розвиток шкільництва в місті Володимирі наприкінці XVI – XVII ст. не викликає сумніву, забезпечивши православну інтелектуальну еліту самоусвідомленням власної культурної цінності. Окрім забезпечення дітей освітою, українці бажали, щоб школи підносили національну свідомість і культуру корінного населення. Однак головне спрямування освіти відривало учня від рідної культури й було направлене на окатоличення населення, його цілковиту полонізацію.

Отже, шкільництво являло собою надзвичайно делікатне й важливе питання в українсько-польській конфронтації.

1786 р. володимирські василіани отримали важливий і вигідний привілей від короля Станіслава Понятовського – право монополії на утримання аптеки в місті [22, с. 874–875]. Для неї побудували на Ковельській вулиці кам'яний будинок, у якому було п'ять кімнат різного призначення: для обробки сировини, виготовлення ліків та їх видачі, велике горіще для сушіння рослин і мінеральної сировини, холодний підвал ля збереження речовин, що швидко псуються. 1799 р. навколо аптеки розробили сад для вирощування лікарських рослин [14, с. 84].

Висновки. Отже, завершуючи дослідження, варто зазначити, що серед мешканців міста Володимира XVI–XVIII ст. значний відсоток становили представники польської національної меншини. Активно поляки заселяють місто наприкінці XV ст., а далі в XVI–XVIII ст. З побудовою костелів і монастирів їх стає ще більше. Якщо за люстрацією 1786 р. у Володимирі мешкало 117 осіб польської національності – католиків, то за переписом 1831-го із 8636 жителів міста 723 становили поляки [16, с. 242–244]. У місті польська етнічна група займалася переважно державним управлінням і церковною службою. Серйозному польському впливові піддавалася й освіта у Володимирі, що значною мірою впливало на формування культурно-освітнього рівня населення.

Джерела та література

1. Архів Володимир-Волинського історичного музею. – НДФ. – 1565/1 : С. Д. Барер Історико-архітектурний заповідник у м. Володимирі-Волинському Волинської області. Комплексні наукові пошуки. Історична довідка. – Львів: [б. в.] 1985. – Т. 2. – Кн. 2. – Вип. 1. – 206 с.
2. Бойко М. Володимир – столичний град Волині / М. Бойко. – Блумінгтон : [б. в.] 1988. – 230 с.
3. Депо С. Владимир-Волынская епархия и её история (992–1920 г.) / С. Депо : рукопис, власність автора. – Загорск, 1973. – 236 с.
4. Державний архів Житомирської області, ф. 90 Візитатор римсько-католицьких монастирів Луцько-Житомирської єпархії (1796–1904 рр.), оп. 1, спр. 1164 Візитний опис церков Володимирського деканату за 1851 р., арк. 7.
5. Державний архів Житомирської області, ф. 90 Візитатор римсько-католицьких монастирів Луцько-Житомирської єпархії (1796–1904 рр.), оп. 1, спр. 1315 Візитний опис костелів Володимир-Волинського деканату за 1888 р., арк. 6–7.
6. Державний архів Житомирської області, ф. 178 Луцко-Житомирская римско-католическая духовная консистория, оп. 51, спр. 14 Описание костёлов и монастырей Волынской губернии на 1802–1804 годы, арк. 5.
7. Духовное завещание Василия Загоровского Кастеляна Брашлавского. Наставление детям и правила для их воспитания; распоряжение об устройстве церквей, госпиталей и школы. 11 июля 1577 г. / Архив Юго-

- Западной России : Т. I Акты, относящиеся к истории православной церкви в Юго-Западной России (1481–1596 гг.) / [под ред. Н. Д. Иванишева]. – Киев : Университет. тип., 1859. – Ч. I. – 641 с.
8. Духовное завешание епископа Владимирского Иоакима Мороховского с подробным перечнем и распределением остающегося по его смерти имущества. 3 февраля 1631 г. / Архив Юго-Западной России : Т. VI Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372–1648 гг.) / [под ред. О. И. Левицкого]. – Киев : Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Ч. I. – 1120 с.
 9. Лист епископа Ипатия Потия об учреждении капитулы при соборной Владимирской церкви по католическому образцу, с назначением входящих в состав её лиц и с определением их прав и обязанностей. Запись той же капитулы в пользование монастыря св. Спаса во Владимире с принадлежащими ему сёлами, землями и крестьянами. Королевское подтверждение листа Потия. 20 февраля 1598 г. / Архив Юго-Западной России АЮЗР : Т. VI Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372–1648 гг.) / [под ред. О. И. Левицкого]. – Киев : Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Ч. I. – 1120 с.
 10. Осадчий В. Католицька церква в Україні [Текст] : істор. нарис / В. Осадчий. – Луцьк : Luceoria Books and Norbertsnum, 2001. – 100 с. : ил. – С. 21–22.
 11. Теодорович Н. И. Город Владимир Волынской губернии в связи с историей Волынской епархии / Н. И. Теодорович – Почаев : Тип. Почаев.-Успен. Лавры, 1913. – 288 с.
 12. Фундуш митрополита Ипатия Потия на основание школы при церкви соборной Успения Богородицы в г. Владимире. 19 апреля 1609 г. / Архив Юго-Западной России : Т. VI Акты о церковно-религиозных отношениях в Юго-Западной Руси (1372–1648 гг.) / [под ред. О. И. Левицкого]. – Киев : Тип. Г. Т. Корчак-Новицкого, 1883. – Ч. I. – 1120 с.
 13. Центральний державний історичний архів України, м. Київ, ф. 2074 Владимирский монастырь, оп. 1, спр. 77 Акты обследования базилианского Владимирского монастыря и уездных школ 1819 г., 1 арк.
 14. Цинкаловський О. Княжий город Володимир : [Популярно-науковий нарис] / О. Цинкаловський. – Львів : Просвіта, 1935. – 110 с. іл. ; карта.
 15. Цинкаловський О. Матеріали до археології Володимирського повіту / О. Цинкаловський // Зап. Наук. т-ва ім. Т. Шевченка. Т. 154 : Праці історично-філософської секції. – Львів : [б. в.], 1937. – С. 183–240.
 16. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся / Краєзнавчий словник – від найдавніших часів до 1914 р. / О. Цинкаловський. – Вінніпег : Т-во «Волинь», 1984. – Т. I. – 600 с.
 17. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття / Н. Яковенко. – К. : Генеза, 1997. – 312 с.
 18. Włodzimierz // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów Słowiańskich. – T. XIV : Worowo – Żyżyn – Warszawa : «Wiek» Nowy Świat, 1895. – 930 s.
 19. Hoffman J. Przewodnik po Wołyniu / J. Hoffman. – Warszawa : Związek polskih towarzystw turystycznych, 1938. – 67 s.
 20. Jabłonowski A. Lustracje królewskie ziem Ruskich Wołynia, Podola i Ukrainy z pierwszej połowy XVII wieku / A. Jabłonowski // Zrodła dziejowe. – Lustracja starostwa Wołodymerskiego 1628 roku. – Warszawa : Druk. E. Skińskiego, 1877. – T. V. – S. 148–152.
 21. Ptaśnik J. Miasta i mieszczaństwo w dawnej Polsce / Jan Ptaśnik. – Kraków : Polska Akad. Umiejętności, 1934. – 511 s.
 22. Baliński M. Starożytna Polska pod względem historycznym, geograficznym i statystycznym / M. Baliński, T. Lipiński. – T. 2. – Cz. 2. [Lustracja 1789 r.]. – Warszawa : Nakład i druk St. Orgelbranda, 1844. – S. 874–875.

УДК 908:027.57(477.82)

Алла Понагайба

Краєзнавча діяльність Волинської державної обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олени Пчілки в контексті краєзнавчої освіти

Краєзнавство тому й користується такою популярністю і любов'ю в народі, що відгукується на найтонші рухи людської душі. Далеко не кожна наука здатна так органічно поєднати минуле, сучасне і майбутнє, відкрити нове у давно відомому, промовляти до серця.

Петро Тронько

Постановка наукової проблеми та її значення. На початку XXI ст. виявляються всі ознаки системного розвитку й оновлення бібліотечного краєзнавства в Україні. Воно стає новим якісним утворенням, усі складники якого підпорядковуються єдиній меті – повному й оперативному задоволенню краєзнавчих інформаційних потреб користувачів.